

Ortaokul Öğrencilerinin Bireysel Değerleri İle Okul Kültürüne İlişkin Algılarının İncelenmesi

*¹Yusuf ALPAYDIN, ²İlkay ALP

¹Marmara Üniversitesi, yusufalp@gmail.com

²Fazilet Eğitim Kurumları, alpilkay@yahoo.com

Öz

Bu araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin bireysel değerleri ile okul kültürüne ilişkin algılarının cinsiyet, okul türü, sınıf seviyesi, anne - baba eğitim seviyelerine göre anlamlı seviyede farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmektir. İlişkisel tarama modelinde desenlenen bu araştırmada Üsküdar ilçesindeki devlet ortaokul, imam hatip ortaokulu ve özel ortaokulda okuyan 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinden, 389 kişi oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak kişisel bilgi formu, Battal Göldağ tarafından geliştirilen Okul Kültürü Ölçeği ve Schwartz ve vd. (2001) geliştirdiği, Demirutku ve Sümer (2010) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan Portre Değerler Anketi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri anne ve baba eğitim seviyeleri, sınıf düzeyleri ve okul türlerine göre tüm boyutlarda anlamlı bir şekilde farklılaşma tespit edilmiştir. Öğrencilerin değer tercihlerinin evrenselcilik, yönelim, güvenlik, uyarılım, iyilikseverlik, hazcılık, özyönelim, geleneksellik, başarı ve güç şeklinde bulunmuş, en fazla önem verdikleri değer evrensellik, en az önem verdikleri değer ise güç değeri olarak tespit edilmiştir. Anne baba eğitim seviyesine göre geleneksellik ve özyönelim değerlerinde anlamlı bir farklılaşma gözlenmiştir. Okul türleri değişkenine göre güç ve başarı değerlerinde anlamlı bir farklılaşma gözlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Örgüt Kültürü, okul kültürü, değer, bireysel değerler ,öğrenci değerleri.

Investigation of Secondary School Students' Perceptions of Individual Values and School Culture

*¹Yusuf ALPAYDIN, ²İlkay ALP

¹Marmara Üniversitesi, yusufalp@gmail.com

²Fazilet Eğitim Kurumları, alpilkay@yahoo.com

Abstract

The aim of this study was to determine whether secondary school students' perceptions of their individual values and school culture perceptions differed at a significant level according to their gender, school type, grade level, parental level of education. In this research designed in the relational screening model, students studying in state secondary school, imam hatip secondary school and private secondary school in Üsküdar district, and 8th grade students, 389 people. Personal data form as data collection tools, School Culture Scale developed by Battal Göldağ and Schwartz et al. (2001) developed by Demirutku and Sumer (2010) in the Turkish version of the Portrait Values Questionnaire. As a result of the research, students' perceptions of school culture were significantly different in all dimensions according to their parental education

levels, class levels and school types. The value preferences of the students were determined as universalism, orientation, security, arousal, benevolence, hedonism, self-interest, tradition, success and power, universality as the most important value and power as the least importance. According to parents' education level, there was a significant difference in traditionality and self-direction dimensions. According to the variance of school types, there is a difference in the power and achievement values.

Keywords: *Organizational Culture, School Culture, Value, Individual / Personal Values*

1. GİRİŞ

Değerler; insanların bakış açısını, kişiliğini, kendini tanınmasını ve yaşadığı çevreyi değerlendirmesini sağlayan temel ölçütler olarak hizmet görmektedir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 11. maddesinde "Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır" denilmektedir (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973). Sosyal hayatı şekillendiren ve düzenleyen değerlerin yapısını muhafaza ederek yeni nesillere sistemli bir şekilde aktarılması gerekmektedir. Bu amaçla merkezi yönetim eğitim politikalarını belirlerken okullar aracılığıyla planlanan müfredatın öğrencilere aktarılmasını sağlarken, toplumun ihtiyaç duyduğu insan kaynağını şekillendirme, oluşturma ve geliştirme eylemlerini okullar aracılığıyla yürütür (Şirin, 2012, s. 50).

Okullar aynı zamanda bireylerin sosyal çevresiyle uyumuna hazırladığı gibi, toplumun değerlerinin aktarıldığı, inşa edildiği yerler olmasının yanı sıra, bireysel ve kurum değerleriyle inşa edilmiş öğrenme ekosistemleridir. Eğitimi kısaca değer paylaşmak ve aktarmak olarak tanımlarsak okul dönemi bu değerlerin aktarıldığı, kişilik oluşumlarının temellerinin atıldığı en önemli bölümdür (Ekşi, 2003, s.79). Yeni neslin, hayatları boyunca karşılaşılabilecekleri sorunları çözebilme becerilerini geliştirme hususu, okulların birincil görevleri arasındadır. Bu sebeple, okullar, genç bireylerin değerlerinin, tutumlarının, vazgeçemediği davranışlarının, çağın getirdiği olumsuz davranış şekillerinin yerine, doğru tutum ve davranış şekilleri geliştirebileceği uygun ortamlar, sunabilmelidir. Aynı zamanda okullar, akademik bilginin aktarıldığı kurumlar olmasının yanında, toplumun kültürünü ve değerlerini öğrencilere aktaracağı ve benimseteceği, olumlu davranış biçimine çevireceği kurumlar olmalıdır (Çelik, 2013, s. 54). Okul kültürü, okuldaki yöneticilerin, öğretmenlerin ve diğer çalışanların zaman içerisinde oluşturduğu, içerisinde inançları, normları, varsayımları, tutumları, davranış biçimlerini belirleyen ve bireyler arasındaki ilişkileri düzenleyen bir yapıdır. Demirtaş'a (1997) göre okul kültürü, okulu besleyen değerlerin, yönlendiren görüşlerin, plan ve programların bütünüdür. Aynı zamanda okul yönetiminin görüşleri ve önlemlerini de içine alır (Demirtaş, 1997, s.98). Okuldan okula farklılık gösteren okul kültürü, bir okulun kendi öz kimliğini oluştururken, onu diğer pek çok okuldan ayıran temel özellikleri de yansıtır. Okullar her zaman kendi kültürlerini oluştururken, öğrencilerde istendik davranış değişiminin gerçekleşmesi için uğraş verildiği ve

kültür aktarımının gerçekleştiği yapılar olmuştur. Bu nedenle okullar toplumun içinde bulunduğu normlarını ve değerlerini barındırması zaruri bir durumdur (Şimşek, 2005, s. 10).

Değerler, “örgüt üyelerinin durum, olay, nesne ve bireyleri iyi veya kötü olarak değerlendirmede kullandıkları ölçütlerdir” (Şişman, 2002, s. 94), bireyleri diğer bireylerden ayıran, insani özelliklerinin oluşumuna katkı sağlayan ve kişinin davranış biçiminin şekillenmesinin temelini oluşturan inançlar bütünüdür (Dilmaç, 2007,s.15). Bir başka ifadeyle değerler, bir toplumun devamını sağlayabilmesi, yaşayabilmesi için toplum üyelerinin çoğunluğu tarafından kabul görmüş ortak düşünce, amaç, ahlaki ve dini normlar ve kurallar bütünü olarak da ifade etmek mümkündür. Sosyologlar değerleri her topluma göre değişebileceği, zamana, mekâna ve kişilere göre değişiklikler olunabileceğini, izafi ve göreceli olduğunu ifade etmektedirler (Doğan 2007, s. 311). Değerler kişisel ve sosyal tercihler olmasının yanında, münakaşalı ve problemlili durumlarda nasıl hareket etmemiz gerektiğine dair davranış kalıpları öneren, günlük yaşantımızda karar verme, hareketlerimizi şekillendirme gibi davranış ve kararlarımıza referans teşkil eden, temel kanaatlerdir, sosyal hayatın biçimlendirilmesindeki en önemli ölçütlerdir (Sarı, 2005, s. 76). Kişilerin toplum içerisindeki davranışları belirleyen önemli bir olgu olan değerler, bireylere davranışları noktasında yol gösterici bir rehber olmuştur (Kılıç 2012, s. 36).

Kişilerden oluşan örgüt kültürünü değerler biçimlendirir, örgüt üyelerinin hedefleri, davranış biçimleri örgüt kültürünü şekillendirirken, paylaşılan değerler örgütün başarılı olmasını sağlar. Kurumda hâkim olan, paylaşılan değerler örgüt mensuplarının olaylar karşısında hangi tutum ve davranışları sergileyeceklerini anlamamıza da yaramaktadır, bu sayede örgütte aynı amaçlar çatısı altında birleşmeyi sağladığı gibi güven duygusunun tahsisi, olumlu davranışların artırımını sağlayarak, birlik ve beraberlik duygularını da perçinleştirecektir. Örgütsel değerler, belirlenmiş amaçları başarmak üzere bir araya gelen bireylerin kişisel değerleri ile örgütün hedeflerini başarmasında örgütte yaratılan değerlerin birleşmesi sonucunda ortaya çıkan ortak değerleridir (Gümü, 1996, s. 4), örgütsel hedeflerin belirlenmesinde en etkili unsurlardır. Yöneticilerin örgütte var olan değerleri ve tutumları biliyor olması güçlü bir kontrol mekanizmasının geliştirecek, örgütte gerçekleşen çatışma ve anlaşmazlıkların düzeltilebilmesinde yardımcı olacak, örgüt mensuplarının davranışlarını önceden tahmin edebilmek ve düzeltilemek için çözüm yollarının geliştirebilmesini sağlayacaktır (Şişman, 2002, s. 95). Örgütsel değerler, örgütte alınan tüm kararların değerlendirileceği ölçütleri oluştururken, örgüt üyelerinin sorununu tanımlamada nasıl bir yol izleyecekleri noktasında referans olur (Başayla, 2016, s.17). Eğitimin vazgeçilmez öznesi insandır; değerler ise insanlara özgü niteliklerdir. Okul içerisinde farklı sosyal çevrelerden gelip farklı özelliklerdeki bireylerin, farklı değer yapıları olacaktır. Önemli olan paylaşılan değerlerde birleşmektir (Akın, 2013, s.61). Okullar ise değerlerin aktarımının gerçekleştiği formal kurumlardır. Bilindiği üzere, her toplumun ve sosyal yapıların kendilerine özgü değerleri olduğu gibi, okulların da kendilerine özgü değerleri mevcuttur. Bireyler, toplum içerisinde ve ailelerinden aldıkları değerler ile yaşamlarına devam ederler; buldukları toplumun ve okulun değerlerini oluşturabilmelerinin yanı sıra, kendi değerlerini okulun değerleriyle de değiştirebilmeleri mümkündür (Turan ve Aktan, 2008, s. 230–231). Bireysel düzeyde insan davranışını etkileyen değerler, örgütsel düzeyde ise, örgüt kültürünü oluşturmada ve örgütsel faaliyetlere yön vermektedir.

Eğitim kurumları bireylerin ve toplumun sahip olduğu değerleri yansıtmada, muhafaza edilmesinde ve bir başka değerle değişiminde en etkili araçtır, hedefledikleri okul kültürü için önceliklerini gerçekleştirmeli ve değer aktarımını bir plan ve program içerisinde uygulamalıdır. Değer aktarımı okullara göre farklılık gösterebilmektedir, bir okul için etik değerlere uyma birinci öncelik iken, diğer bir okul için kaliteli eğitim vermek birinci öncelik olabilir (Çelik, 2012, s. 89). Öğrenciler önceden öğrendiği değer yargılarını, okulda karşılaştırarak, zamanla kendi değerler sistemini oluşturmaktadır. Okullarda uygulanan değerler eğitiminde model olmak, çok önemlidir, bu sayede, değerleri yaşatmış ve bu yaşananları çocuklara yansıtmış oluruz. Değerler eğitimi eğer baskıcı bir ortamda yapılmamalıdır, çocuk psikolojik açıdan kendini huzurlu hissetmediği durumlarda, değer aktarımında olumlu sonuçlar alınmaz (Bağcı, 2013, s. 11).

Son zamanlarda okulun değer aktarımında çocuk üzerindeki etkisi giderek daralmış ve azalmıştır. Değişen çağ, toplum beklentileri, öncelikler değer aktarımında zorluklara neden olmaktadır. Günümüzde çocuğun değerleri üzerinde etkili olan pek çok faktör vardır. Bu durum daha önceki yıllara göre eğitimcinin işini zorlaştırmaktadır, daha çok emek ve çaba sarf etmesi gerekmektedir (Gömlüksiz, 2007, s. 729). Eğitim yöneticileri, örgüt içerisinde değer tahsisi noktasında örgütün içerisinde var olan ya da yaşatılan, örgüt dışında sosyal çevrede var olan değerleri analiz ederek bu değerlerle çatışmayan ve tüm örgüt mensuplarınca kolayca içselleştirilecek değerleri belirlemeye özen göstermelidir (Vurgun ve Öztop, 2011, s. 227). Unutulmamalıdır ki, örgütlerde başarı uzun dönemli ve sistematik bir biçimde kendine özgü kurumsal kültürü oluşturan, hayata geçiren ve yaşatan eğitim yöneticileri tarafından gerçekleştirilir. Eğitim ve öğretimde değerler çok önemlidir. Çünkü değerler insan davranışlarını ve tercihlerini belirleyici başat unsurlarıdır. Okul ise değerler üzerine bina edilmiş öğrenme ve yaşam alanlarıdır (Turan, S. ve Aktan, 2008). Bireylerin yaşamında kişiliğinin oluşumunda, davranışlarının belirlenmesinde, karakterinin şekillenmesinde aktif rol oynayacak olan duyuşsal alanla ilgili değerler kalıtsal değildir. Hayatın içerisinde kazanılır. Kişilerin bazı değerleri benimsemesi, hayata geçirmesi ve yeni değerleri özümsemesi bir eğitim sorunudur (Yeşil ve Aydın, 2007, s.26). Bu araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin bireysel değerleri ile okul kültürüne ilişkin algıları arasındaki korelasyonu incelemektir. Ayrıca öğrenci değerlerini ve okul kültürünü algılama düzeylerini öğrencilerin cinsiyetlerine, sınıf düzeylerine, anne ve baba eğitim düzeylerine ve öğrenim gördükleri okul türüne göre farklılık gösterip göstermediğini belirlenmeye çalışılmaktadır.

Araştırmanın Problem Cümlesi: Ortaokul öğrencilerinin bireysel değerleri ile okul kültürüne ilişkin algıları arasında ilişki var mıdır?

Alt Problemler:

1. Ortaokul öğrencilerinin ön plana çıkardıkları değerler nelerdir?
2. Ortaokul öğrencileri okul kültürünü nasıl algılamaktadır,
3. Öğrencilerin okul kültürünü ve değerleri algılama düzeyleri, cinsiyetlerine, anne ve baba eğitim düzeyine, sınıf düzeylerine ve öğrenim gördükleri okul türüne, göre farklılaşmakta mıdır?
4. Öğrencilerin bireysel değerler ölçeği alt testleri sonuçları ile okul kültürü alt testleri sonuçları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Eğitim kurumlarının temel amacı olan değer aktarmayı gerçekleştirmeleri ancak değerlerin öğretilmesiyle mümkündür. Değerlerin aktarımında başat rolü oynayan okullarda hangi değerlerin aktarılacağı ve hangi değerlerin kazandırılması günümüzde çok önemli hale gelmiştir. Dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi yurdumuzda da bireylere aktarılacak değerler konusunda ciddi tartışmalar yaşanmaktadır. Bu açıdan öğrencilerin hangi değerlere sahip olduğu, hangi değerleri önemsendiği ve kazandırılması gereken değerlerin neler olduğunun tespit edilmesi çok önemlidir. Bu çalışma, değerlerin öğretiminde resmî programın yanında okul kültürünün de önemli bir etkiye sahip olduğu konusunda eğitimle ilgilenen kişileri düşünmeye yönlendirebileceğinden, okul kültürünün değerler eğitimi üzerinde etkisini göstermesi bakımından dikkat çekicidir ve çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Yapılan araştırmanın sonuçlarıyla, öğrencilerin hangi değerlere sahip olduğu, yönelimleri, öğrenci değerleri ile kurum değerlerinin arasındaki ilişki olup olmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen araştırma bulgularının sonucunda, öğrenci değerlerinin oluşumunda ve öğretilmesinde okul kültürünün çok önemli olduğu düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma, ortaokulda altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin bireysel değerleri ile okul kültürüne ilişkin algılarının incelenmesi tarama modeline uygun olarak incelenmiştir. "Tarama modelleri, geçmişte ya da hala var olan bir durumu var olduğu haliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır" (Karasar, 2005, s.77). Araştırmada, öğrencilerin okul kültürü hakkındaki algıları ve değer tercihleri, cinsiyet, okul türü, ait oldukları sosyal tabaka, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre aralarındaki olası ilişkiler araştırılmıştır. Bu yönüyle araştırmada tarama modellerinden *ilişkisel tarama* modeli kullanılmıştır. İlişkisel araştırmalar, iki veya daha fazla değişken arasındaki birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan ilişkileri ve bağlantıları incelemek amacıyla yapılan araştırmalardır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008, s.22, Karasar, 2005, s. 81).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2016–2017 eğitim öğretim yılı, İstanbul İli Anadolu yakasında, Üsküdar ilçesindeki devlet ortaokul, imam hatip ortaokulu ve özel ortaokulda okuyan 6,7. ve 8. sınıf öğrencilerinden oluşturulmuştur. Yapılan araştırmanın örneklemini ise, evren içerisinde "basit seçkisiz" örnekleme yöntemiyle seçilen 389 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin belirlenen değişkenlere göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Değişkenlere Göre dağılımı

Değişken	Değişken Türü	Frekans	Yüzde
Sınıf Düzeyi	6.sınıf	121	31,1
	7.sınıf	134	34,4
	8.sınıf	134	34,4
Cinsiyet	Kadın	186	47,8
	Erkek	203	52,2
Okul Türü	Resmi ortaokul	71	18,3
	Özel ortaokul	182	46,8
	İmam hatip ortaokulu	136	35,0
Toplam		389	

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak öğrenciler için kişisel bilgi formu, öğrencilerin değer tercihlerini belirlemek amacıyla Schwartz ve vd. (2001) geliştirdiği, Demirutku ve Sümer (2010) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan Portre Değerler Anketi, okul kültürü hakkındaki görüşlerini belirlemek amacı ile Göldağ (2015) tarafından geliştirilen öğrenciler için Okul Kültürü Ölçeği kullanılmıştır. Okul Kültürü Ölçeğinin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı, 0,919 olup, toplam 6 alt ölçekten ve 31 maddeden oluşmaktadır. Bu faktörlerin ölçeğe ilişkin açıkladığı toplam varyans % 56.357, faktörlerin açıkladıkları toplam varyans ise %6.20 ile %12.94 arasında değişmektedir. Faktör ortak varyansları ise, 316-721 arasında değişmektedir. Likert tipinde hazırlanan ölçeğin her bir maddesi için "*Tamamen Yanlış (1,00-1,79)*", "*Çoğu kez Yanlış (1.80-2,59)*", "*Bazen Doğru Bazen Yanlış (2,60-3,39)*", "*Çoğu Kez Doğru (3,40-4,19)*" ve "*Tamamen Doğru (4,20-5,00)*" seçenekleri bulunmaktadır.

Portre Değerler Anketi, Schwartz ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Her biri iki cümleden oluşan, varsayımsal kişilerin hedeflerini ve arzularını tanımlayan ve farklı değer tiplerine ait değerleri dolaylı olarak ölçen 40 maddeden oluşmaktadır. Maddeler geliştirilirken, anlaşılabilirlik düzeyleri 11 yaş düzeyine kadar basitleştirilerek yazılmıştır. Yanıtlayıcılar her bir maddede tanımlanan kişinin kendilerine ne kadar benzediğini altı düzeyli bir derecelendirme ölçeğinde, her biri farklı bir benzerlik düzeyine karşılık gelen (*Bana benzemiyor (1,00-1,83)*, *Bana hiç benzemiyor (1.84-2,67)*, *Bana çok az benziyor (2,68-3,51)*, *Bana az benziyor (3,52-4,35)*, *Bana benziyor (4,36-5,19)*, *Bana çok benziyor (5,20-6,00)*) etiketlerine göre uygun kutucuğu işaretleyerek belirtmektedirler (Demirutku ve Sümer, 2010, s. 20). Portre Değerler Anketinin maddelerinin meydana getirdiği değer tipi ölçekleri için hem Cronbach Alfa, hem de test-tekrar test güvenilirlik katsayıları da hesaplanmıştır (Demirutku ve Sümer, 2010, s. 22). Analiz sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Portre Değerler Anketinin Ölçeklerinin Değer Tipi Ortalamaları ve Güvenirlilik Katsayıları

Değer Tipi	Ortalama			İç Tutarlılık Katsayısı		Test-Tekrar Test
	Genel	Erkek	Kadın	İlk Uygulama	İkinci Uygulama	
Güç	4.22	4.40	4.04	0.71	0.77	0.81
Başarı	4.73	4.79	4.67	0.82	0.84	0.81
Hazcılık	4.91	4.73	5.08	0.78	0.81	0.77
Uyarılım	4.71	4.63	4.79	0.58	0.61	0.70
Özyönelim	5.08	5.00	5.15	0.56	0.65	0.65
Evrenselcilik	4.90	4.67	5.13	0.79	0.79	0.72
İyilikseverlik	4.92	4.77	5.07	0.59	0.69	0.66
Gelenekselli	3.91	3.86	3.96	0.61	0.63	0.82
Uyma	4.51	4.47	4.55	0.75	0.77	0.75
Güvenlik	4.84	4.74	4.93	0.62	0.71	0.80

Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada elde edilen veriler IBM SPSS programıyla analiz edilmiştir. Verilerin analizinde öncelikle öğrencilerin kişisel bilgi formuna verdikleri yanıtlar frekans analizi yöntemiyle gösterilmiştir. Daha sonrasında öğrencilerin araştırma değişkenleri olan portre değerler ve okul kültürü ölçeklerinin alt boyutlarından aldıkları puanlar betimleyici analizler (ortalama ve standart sapma), LSD Post-Hoc ve Pearson Korelasyon Analizi tekniklerinden yararlanarak sonuca ulaşılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiye Pearson korelasyon analizi yöntemiyle bakıldıktan sonra öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, anne ve baba eğitim düzeyi araştırma değişkenleri ile ilişkisi, bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi yöntemiyle incelenmiştir. Analizlerde anlamlılık değeri, 05 olarak belirlenmiştir ($\alpha=,05$). Yapılan araştırmada Portre Değerler Ölçeğinin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı, 0.923 ve Okul Kültürü Ölçeğinin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı, 0.914 bulunmuştur.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın genel amacına ve alt amaçlarına uygun olarak ölçek ve anket yolu elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmeleri sonucunda ulaşılan bulgulara ve bu bulgular ışığında yapılan yorumlara yer verilmektedir.

Kişisel Bilgilere Yönelik Bulgular

Araştırma grubunun %47,8'sini erkek, %52,2 ise kız öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan ortaokul öğrencilerinin %31,1'i 6. Sınıfta, %34,4'ü 7. sınıfta ve %34,4'ü 8. sınıfta öğrenim görmektedir. Öğrencilerin %18,3'ü resmi ortaokulda, %46,8'i özel ortaokulda, %35'i ise imam hatip ortaokulunda öğrenim görmektedir.

Tablo 3. Anne ve Baba Eğitim Düzeyine İlişkin Frekans Analizi Sonuçları

	Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde
Anne Eğitim Düzeyi	Okuryazar	12	3,1
	İlkokul	131	33,7
	Ortaokul	79	2,3
	Lise	91	23,4
	Üniversite	64	16,5
	Lisansüstü	12	3,1
Baba Eğitim Düzeyi	Okuryazar	9	2,3
	İlkokul	85	21,9
	Ortaokul	65	16,7
	Lise	111	28,5
	Üniversite	89	22,9
	Lisansüstü	29	7,5
	Cevap vermeyen	1	,3
TOPLAM		389	

Tablo 3'te görülen frekans analizi sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin %3,1'i okuryazarken, %33,7'si ilkokul mezunu, %2,3'ü ortaokul mezunu, %23,4'ü lise mezunu, %16,5'i üniversite mezunu ve %3,1'i lisansüstü mezunudur. Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının %2,3'ü okuryazarken, %21,9'u ilkokul mezunu, %16,7'si ortaokul mezunu, %28,5'i lise mezunu, %22,9'u üniversite mezunu ve %7,5'i lisansüstü mezunudur. Araştırmaya katılan 1 öğrenci babasının eğitim düzeyiyle ilgili soruyu cevapsız bırakmıştır.

Tablo 4. Anne ve Baba Mesleğine İlişkin Frekans Analizi Sonuçları

	Meslek	Frekans	Yüzde
Anne Mesleği	Ev hanımı	290	74,6
	İşçi	28	7,2
	Memur	24	6,2
	Küçük esnaf	4	1,0
	Serbest çalışan	10	2,6
	Diğer	33	8,5
Baba Mesleği	Mevsimlik işçi	1	,3
	İşçi	109	28,0
	Memur	34	8,7
	Küçük esnaf	15	3,9
	Serbest çalışan	109	28,0
	Diğer	120	3,8
	Mevsimlik işçi	1	,3
TOPLAM		389	

Tablo 4.'de görülen frekans analizi sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin anneleri, %74,6'sı ev hanımı, %7,2'si işçi, %6,2'si memur, %1'i küçük esnaf, %2,6'sı serbest çalışan, %8,5'i ise bu meslekler haricinde bir mesleğe sahip olduğunu belirtmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının % ,3'ü mevsimlik işçi, %28'i işçi, %8,7'si memur, %3,9'i küçük esnaf, %28'i serbest çalışan, %3,8'i ise bu meslekler haricinde bir mesleğe sahip olduğunu belirtmiştir. Araştırmaya katılan 1 öğrenci babasının mesleğiyle ilgili soruyu cevapsız bırakmıştır.

Araştırmanın birinci alt problemi olan “*Ortaokul öğrencilerinin ön plana çıkardıkları değerler nelerdir?*” sorusu Portre Değerler Ölçeğine ait alt boyutlarından aldıkları puanlar ışığında öğrencilerin değer tercihleri sırası ile *evrenselcilik, güvenlik, uyarılım, iyilikseverlik, hazcılık, öz yönelim, geleneksellik, başarı ve güç* olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuçlar Tablo 5' de gösterilmiştir.

Tablo 5. Portre Değerler Ölçeğine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Ölçek alt boyutları	Grup sayısı	Minimum değer	Maksimum değer	Ortalama değer	Standart sapma
Güç	389	1,0	6,0	3,51	1,21
Başarı	389	1,21	6,0	4,38	1,10
Güvenlik	389	1,40	6,0	4,78	,94
İyilikseverlik	389	1,0	6,0	4,62	,97
Geleneksellik	389	1,0	6,0	4,41	,94
Evrenselcilik	389	1,0	6,0	4,80	,95
Öz yönelim	389	1,0	6,0	4,58	1,01
Uyarılım	389	1,0	6,0	4,71	1,09
Hazcılık	389	1,0	6,0	4,60	1,10

Cronbach's alpha: ,923

Araştırmanın ikinci alt problemi olan “*Ortaokul öğrencileri okul kültürünü nasıl algulamaktadır*” sorusu okul kültürü ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanlar Tablo 6’da verilmiştir. Bu sonuçlar ışığında öğrencilerin okul kültürü ölçeğinde, “okul-çevre ilişkisi” boyutundan 2,81±,97 en düşük puan aldığını, diğer alt boyutlarda da benzer puanlar aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Okul kültürü ölçeği genel puanı 3,54 olarak bulunmuştur. Bulunan analiz sonuçlarına göre öğrencilerin, okul kültürü içerisinde yer alan öğelerin tam olarak çoğunun yerine getirildiği konusunda hem fikir oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 6. Okul Kültürü Ölçeğine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Ölçek alt boyutları	Grup sayısı	Minimum değer	Maksimum değer	Ortalama değer	Standart sapma
Öğretmene karşı tutum	389	1,0	5,0	3,74	,75
Okul değerleri	389	1,0	5,0	3,71	,82
Okula karşı tutum	389	1,0	5,0	3,45	,89
Okul-çevre ilişkisi	389	1,0	5,0	2,81	,97
Okul kültürel normları	388	1,0	5,0	3,65	,91
Okula aidiyet duygusu	388	1,0	5,0	3,64	,99

Okul kültürü ölçeği genel puanı	389	1,3	5,0	3,54	,66
---------------------------------	-----	-----	-----	------	-----

Cronbach's alpha: ,914

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan “**Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri, cinsiyetlerine, anne eğitim düzeyine, baba eğitim düzeyine, sınıf düzeylerine ve öğrenim gördükleri okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?**” şeklinde ifade edilen problem cinsiyet için bağımsız örneklem t testi, sınıf düzeyi, okul türü, anne ve baba eğitim seviyesi için tek yönlü varyans analizi yöntemleriyle incelenmiş, sadece okul kültürü alt boyutlarına göre öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Erkek ve kız öğrencilerin okul kültürünü aynı düzeyde algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, öğretmene karşı tutum değişkeni ile öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($F(2,386) = 5,307; p < ,05$). Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. LSH Post-Host testi sonuçlarına göre 6. sınıf öğrencilerinin, 8. sınıf öğrencilerine göre öğretmenlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri, 8. sınıf öğrencilerinin, 6. ve 7. sınıf öğrencilerine göre okula karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri, 6. sınıf öğrencilerinin, 8. sınıf öğrencilerine göre okul-çevre ilişkisine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri, 6. sınıf öğrencilerinin, 7. ve 8. sınıf öğrencilerine göre okula anlamlı bir şekilde daha fazla aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür. Diğer alt boyutlarda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğretmene karşı tutum değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($F(2,386) = 11,712; p < ,05$). Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. LSH Post-Host testi sonuçlarına göre özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre okul-çevre ilişkisi, okul kültürel normları, okula aidiyet duygusu, öğretmenlerine ve okula karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri, imam hatip ortaokulunda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre okul değerlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anne Eğitim Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçlarına göre okul değerleri değişkenine ($F(5,383) = 1,004; p > ,05$.) göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Öğretmene karşı tutum ($F(5,383) = 3,797; p < ,05$.), okul değerleri ($F(5,383) = 1,004; p > ,05$.), okula karşı tutum ($F(5,383) = 3,907; p < ,05$.), okul-çevre ilişkisi ($F(5,383) = 2,599; p < ,05$.), okul kültürel normları ($F(5,383) = 8,065; p < ,05$.), okula aidiyet duygusu ($F(5,383) = 19,226; p < ,05$.) değişkenlerine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Bu testin sonuçlarına göre anneleri ilkökul veya ortaokul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okula karşı, okul-çevre ilişkisine ve okul kültürel normlarına karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri, görülmüştür. Anneleri ilkökul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise veya üniversite mezunu olan öğrencilere göre okula anlamlı bir şekilde daha az aidiyet

duygusu hissettikleri görülmüştür. Baba Eğitim Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göz önüne alındığında, öğretmene karşı tutum değişkenine göre ($F(5,383) = 3,335; p < ,05$), okul değerleri değişkenine göre ($F(5,383) = 2,268; p < ,05$), okula karşı tutum değişkenine göre ($F(5,383) = 2,870; p < ,05$), okul-çevre ilişkisi değişkenine göre ($F(5,383) = 2,402; p < ,05$), okula aidiyet duygusu değişkenine göre ($F(5,383) = 5,231; p < ,05$), öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Bu sonuçlara göre babaları ilköğretim mezunu olan öğrencilerin, babaları lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre öğretmenlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Bunun yanı sıra, babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin, babaları okur-yazar olan veya ortaokul mezunu olan öğrencilere göre okula anlamlı bir şekilde daha az aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür. Okul kültürel normları değişkenine ($F(5,383) = 1,413; p > ,05$.) göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Araştırmada, "**Öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, cinsiyetlerine, anne eğitim düzeyine, baba eğitim düzeyine, sınıf düzeylerine ve öğrenim gördükleri okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?**" şeklinde ifade edilen üçüncü alt problemle ilgili verilerden elde edilen bulgular bağımsız örneklem t testi, sınıf düzeyi ve okul türü için tek yönlü varyans analizi yöntemleriyle incelenmiştir. **Öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, cinsiyetlerine göre; güç değeri** $t = -,787; p > ,05$, **başarı değeri** $t = -,396; p > ,05$, **geleneksellik** $t = -1,674; p > ,05$. boyutunda anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Erkek ve kız öğrenciler; **güç, başarı ve geleneksellik** değerlerine aynı düzeyde önem ve anlam yüklemektedirler. **Güvenlik değişkenine** göre öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $t = -3,144; p < ,05$. Buna göre kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre güvenlik değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir. **İyilikseverlik değişkenine** göre öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $t = -2,318; p < ,05$. Buna göre kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre iyilikseverlik değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir. **Evrenselcilik değişkenine** göre $t = -3,590; p < ,05$. , **Öz yönelim değişkenine** göre $t = -2,092; p < ,05$. , **Uyarılım değişkenine** göre $t = -4,412; p < ,05$. , **Hazcılık değişkenine** göre $t = -2,971; p < ,05$. verilerine göre öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, Buna göre kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre evrenselcilik, özyönelim, uyarılım ve hazcılık değerlerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdikleri söylenebilir. Diğer boyutlarda ise puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Sınıf Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre güç değişkenine göre $F(2,386) = ,958; p > ,05$. , Başarı değişkenine göre $F(2,386) = 1,610; p > ,05$. , Güvenlik değişkenine göre $F(2,386) = 1,003; p > ,05$. , İyilikseverlik değişkenine göre $F(2,386) = ,629; p > ,05$. , Geleneksellik değişkenine göre $F(2,386) = ,868; p > ,05$. , Evrenselcilik değişkenine göre $F(2,386) = 1,043; p > ,05$. , Öz yönelim değişkenine göre $F(2,386) = 1,469; p > ,05$. , Uyarılım değişkenine göre $F(2,386) = ,287; p > ,05$. , Hazcılık değişkenine göre $F(2,386) = ,067; p > ,05$. , bu veriler ışığında öğrencilerin sınıf düzeyleri ile portre değerleri alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. **Okul Türü ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçlarına göre**, güç değişkeninin de, öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık

bulunmuştur($F(2,386) = 3,228$; $p < ,05$). Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Sonuçlara göre imam hatip ortaokulunda okuyan öğrencilerin, özel ortaokulda okuyan öğrencilere göre güç ve başarı değerlerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir. Güvenlik değişkenine göre $F(2,386) = ,568$; $p > ,05$, İyilikseverlik değişkenine göre $F(2,386) = ,786$; $p > ,05$, Geleneksellik değişkenine göre $F(2,386) = 2,729$; $p > ,05$, Evrenselcilik değişkenine göre $F(2,386) = ,279$; $p > ,05$, Özyönelim değişkenine göre $F(2,386) = ,064$; $p > ,05$. , sonuçlarına göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. **Anne Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçlarına göre** güç değişkenine göre $F(5,383) = ,564$; $p > ,05$, Başarı değişkenine göre $F(5,383) = ,772$; $p > ,05$, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Güvenlik değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(5,383) = 2,823$; $p < ,05$ Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Bulunan veriler ışığında İyilikseverlik değişkenine göre $F(5,383) = 1,512$; $p > ,05$, Evrenselcilik değişkenine göre $F(5,383) = 1,690$; $p > ,05$, Öz yönelim değişkenine göre $F(5,383) = 1,254$; $p > ,05$, Hazcılık değişkenine göre $F(5,383) = 1,526$; $p > ,05$, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Geleneksellik değişkenine göre $F(5,383) = 2,988$; $p < ,05$ ve Uyarılım değişkenine göre $F(5,383) = 3,539$; $p < ,05$ tespit edilmiş ve öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Alınan sonuçlara göre annesi ilkökul mezunu olan öğrencilerin, annesi okur-yazar, ortaokul mezunu veya lise mezunu olan öğrencilere göre geleneksellik değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin, annesi okur-yazar olan veya lise mezunu olan öğrencilere göre uyarılım değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir.

Baba Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçlarına göre, Güç değişkenine göre $F(5,382) = 1,413$; $p > ,05$, Başarı değişkenine göre $F(5,382) = ,884$; $p > ,05$., Güvenlik değişkenine göre $F(5,382) = ,908$; $p > ,05$, İyilikseverlik değişkenine göre $F(5,382) = 1,835$; $p > ,05$, Geleneksellik değişkenine göre $F(5,382) = ,922$; $p > ,05$, Evrenselcilik değişkenine göre $F(5,382) = 1,663$; $p > ,05$ bulunmuştur. Bu sonuçlara göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri ile yukarıdaki değerler alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Sadece Öz yönelim değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(5,382) = 2,689$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Sonuçlara göre babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin, babası lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre öz yönelim değerine anlamlı bir şekilde daha az önem verdiği söylenebilir. Uyarılım değişkenine göre $F(5,382) = 1,604$; $p > ,05$ ve Hazcılık değişkenine göre $F(5,382) = 2,193$; $p > ,05$, bu sonuçlara göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ulaşılan sonuçlara göre babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin, babası lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre öz yönelim değerine anlamlı bir şekilde daha az önem verdiği söylenebilir.

Bu bölümde, "**Öğrencilerin bireysel değerler ölçeği alt testi sonuçları ile okul kültürü alt testleri sonuçları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?**" şeklinde ifade edilen dördüncü alt problemle ilgili olarak, öğrencilerin okul kültürü ve portre değerler ölçeklerinin alt boyutları arasındaki ilişkiye Pearson korelasyon analizi yöntemiyle bakılmıştır. Pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre Öğrencilerin bireysel değerler ölçeği alt testi sonuçları ile okul kültürü alt testleri sonuçları arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur. Bu sonuçlar Tablo 7' de gösterilmiştir.

Tablo 7. Okul Kültürü ve Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

		Öğretmene karşı tutum	Okul değerleri	Okula karşı tutum	Okul-çevre ilişkisi	Okul kültürel normları	Okula aidiyet duygusu
Güç	r	,021	-,075	,006	-,015	,045	,067
	p	,674	,141	,906	,765	,372	,190
Başarı	r	,215	,095	,143	,133	,193	,270
	p	,000	,060	,005	,009	,000	,000
Güvenlik	r	,364	,270	,228	,121	,260	,300
	p	,000	,000	,000	,017	,000	,000
İyilikseverlik	r	,330	,289	,250	,129	,282	,294
	p	,000	,000	,000	,011	,000	,000
Geleneksellik	r	,402	,302	,295	,188	,226	,316
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
Evrenselcilik	r	,373	,289	,234	,122	,258	,288
	p	,000	,000	,000	,016	,000	,000
Öz yönelim	r	,218	,136	,122	,032	,185	,171
	p	,000	,007	,016	,534	,000	,001
Uyarılım	r	,186	,148	,099	,035	,162	,160
	p	,000	,004	,052	,493	,001	,002
Hazcılık	r	,183	,075	,025	,065	,216	,111
	p	,000	,137	,630	,198	,000	,029

Tablo 7'de görülen Pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre *öğretmene karşı tutum* değişkeni ile *başarı*, *güvenlik*, *iyilikseverlik*, *geleneksellik*, *evrenselcilik*, *öz yönelim*, *uyarılım* ve *hazcılık* değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur (sırasıyla, $r = ,215$; $r = ,364$; $r = ,330$; $r = ,402$; $r = ,373$; $r = ,218$; $r = ,186$; $r = ,183$; $p < ,05$). Buna göre öğretmene karşı tutumda pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir. *Okul değerleri* değişkeni ile *güvenlik*, *iyilikseverlik*, *geleneksellik*, *evrenselcilik*, *öz yönelim* ve *uyarılım* değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur (sırasıyla, $r = ,270$; $r = ,289$; $r = ,136$; $r = ,148$; $p < ,05$). Buna göre okul değerlerine karşı tutumda pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir. *Okula karşı tutum* değişkeni ile *başarı*, *güvenlik*, *iyilikseverlik*, *geleneksellik*, *evrenselcilik* ve *öz yönelim* değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur (sırasıyla, $r = ,143$; $r = ,228$; $r = ,250$; $r = ,295$; $r = ,234$; $r = ,122$; $p < ,05$). Buna göre okula karşı tutumda pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir. *Okul-çevre ilişkisi* değişkeni ile *başarı*, *güvenlik*, *iyilikseverlik*, *geleneksellik* ve *evrenselcilik* değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur (sırasıyla, $r = ,133$; $r = ,121$; $r = ,129$; $r = ,188$; $r = ,122$; $p < ,05$). Buna göre okul-çevre ilişkisinde pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre

değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir. *Okul kültürel normları değişkeni ile başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik, evrenselcilik, öz yönelim, uyarılım ve hazcılık* değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur (sırasıyla, $r = ,193$; $r = ,260$; $r = ,282$; $r = ,226$; $r = ,258$; $r = ,185$; $r = ,162$; $r = ,216$; $p < ,05$). Buna göre okul kültürel normlarına karşı tutumda pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir. *Okula aidiyet duygusu değişkeni ile başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik ve evrenselcilik* değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur (sırasıyla, $r = ,270$; $r = ,300$; $r = ,294$; $r = ,316$; $r = ,288$; $r = ,171$; $r = ,160$; $r = ,111$; $p < ,05$). Buna göre okula aidiyet duygusunda pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Ortaokul öğrencilerin değer tercihleri sırası ile *evrenselcilik, güvenlik, uyarılım, iyilikseverlik, hazcılık, öz yönelim, geleneksellik, başarı ve güç* 'tür. Güngör'e göre (1998) bir kimsenin değer sıralamasında birinci veya en üst sırada bulunan değer, onun *temel değeri* sayılabilir. Bu araştırmada öğrencilerinin sahip oldukları temel değer "evrensellik değeri" olduğu söylenebilir. Başol, Bilge ve Kuzgun (2012) öğrencilerin en kuvvetli bireysel değerinin "evrensellik" olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bağlamda yeni kuşakların birinci plana aldığı değerler sosyal adalet, barış içinde bir dünya, erdemli olmak, güzel bir dünya için çevreyi korumak, açık fikirli olmak, eşitlik, doğayla bütünlük ve iç huzur değerlerini kapsamaktadır. Ayrıca evrensellik değerinin kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre daha fazla, erkek öğrencilerin ise "olumlu olma" değerine daha çok önem verdikleri, öğrencilerin yaşları arttıkça başarı değerini daha fazla önemsedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Okul kültürü ölçeği genel puanı 3,54 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin algıladıkları okul kültürü düzeyini ortanın üstü (Çoğu kez doğru) okul kültürü olarak yorumlanabilir. Analiz sonuçlarına göre okul kültürü içerisinde öğretmene karşı tutum, okul değerleri, okula karşı tutum, okul kültürel normları, okula aidiyet duygusu alt boyutlarında yer alan öğelerin tam olarak çoğunun yerine getirildiği konusunda hem fikir oldukları sadece okul-çevre ilişkisi boyutunda en düşük puanı aldıkları görülmüştür. *Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri, cinsiyetlerine, farklılaşmakta mıdır?"* şeklinde ifade edilen en üçüncü alt problem sorusuna verilen cevaplar analiz edildiğinde, *öğretmene karşı tutum, okula karşı tutum, okulun kültürel normları, okul değerleri, okul çevre ilişkisi ve okula aidiyet duygusu* boyutlarında erkek ve kız öğrenciler okul kültürünü aynı düzeyde algılamaktadır sonucuna ulaşılmıştır. Göldağ (2015) yılında yaptığı çalışma araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. *Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri, anne eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?"* şeklinde ifade edilen en üçüncü alt problem bulgu sonuçlarına göre anneleri ilkokul veya ortaokul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre öğretmenlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür. *Okul değerleri* değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. *Okula karşı tutum* değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuş, ulaşılan sonuçlara göre anneleri ilkokul veya ortaokul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okula karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür. *Okul-çevre ilişkisi* değişkenine göre

öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, sonuçlara göre anneleri ilkökul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okul-çevre ilişkisine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür. **Okul kültürel normları** değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, sonuçlara göre anneleri ilkökul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okul kültürel normlarına karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür. **Okula aidiyet duygusu** değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, sonuçlara göre anneleri ilkökul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise veya üniversite mezunu olan öğrencilere göre okula anlamlı bir şekilde daha az aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür.

“Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri, baba eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilen en üçüncü alt problemle ilgili ; **Öğretmene karşı tutum değişkenine** göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, sonuçlara göre babaları ilkökul mezunu olan öğrencilerin, babaları lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre öğretmenlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür. **Okul değerleri değişkenine** göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, sonuçlara göre babaları ilkökul mezunu olan öğrencilerin, babaları ortaokul veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okul değerlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür. **Okula karşı tutum değişkenine** göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sonuçlara göre babaları ilkökul mezunu olan öğrencilerin, babaları lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okula karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür. **Okul-çevre ilişkisi değişkenine** göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, sonuçlara göre babaları ilkökul mezunu olan öğrencilerin, babaları lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okul-çevre ilişkisine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür. **Okul kültürel normları değişkenine** göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır, **Okula aidiyet duygusu değişkenine** göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ulaşılan sonuçlara göre babaları ilkökul mezunu olan öğrencilerin, babaları ortaokul, lise veya üniversite mezunu olan öğrencilere göre okula anlamlı bir şekilde daha çok aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür. Bunun yanı sıra, babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin, babaları okur-yazar veya ortaokul mezunu olan öğrencilere göre okula anlamlı bir şekilde daha az aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür.

“Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri, sınıf düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilen en üçüncü alt problemle ilgili 6. sınıf öğrencilerinin, 8. sınıf öğrencilerine göre öğretmenlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri bulunmuştur. Keza, okul değerleri, okul kültürel normları değişkenlerine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı, okula karşı tutum değişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu, şöyle ki, 8. sınıf öğrencilerinin, 6. ve 7. sınıf öğrencilerine göre okula karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Bulunan farklılığın öğrencilerin yaş seviyelerinden kaynaklandığı sonucuna varılmıştır. Okula-çevre ilişkisi değişkenine

öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. 6. sınıf öğrencilerinin, 8. sınıf öğrencilerine göre okul-çevre ilişkisine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür. *Okula aidiyet duygusu* değişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, 6. sınıf öğrencilerinin, 7. ve 8. sınıf öğrencilerine göre okula anlamlı bir şekilde daha fazla aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür. Savi (2008) yılında yaptığı araştırmada ilköğretim ikinci kademesine devam eden ergenlerin 6. sınıftan itibaren öngenerlik dönemini yaşadıkları, bazı öğrencilerin bu döneme daha erken girdiği ve bazılarında girmek üzere olduğu düşünüldüğünde, 7. ve 8. sınıfa devam eden ergenlerin 6. sınıfa devam eden ergenlere göre daha çok davranış sorunu yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır.

"Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri, okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?" şeklinde ifade edilen en üçüncü alt problemle ilgili öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri öğrenim gördükleri okul türüne göre özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre öğretmenlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. *Okul değerleri değişkenine* göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, imam hatip ortaokulunda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre okul değerlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür. *Okula karşı tutum değişkenine* göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sonuçlara göre özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre okula karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri görülmüştür. *Okula-çevre ilişkisi değişkenine* göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, alınan sonuçlara göre özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre okul-çevre ilişkisine karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri görülmüştür. *Okul kültürel normları değişkenine* göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, sonuçlara göre özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, imam hatip ortaokulunda okuyan öğrencilere göre okul kültürel normlarına karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Bunun yanı sıra, resmi ortaokulda okuyan öğrencilerin, imam hatip ortaokulunda okuyan öğrencilere göre okul kültürel normlarına karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür. *Okula aidiyet duygusu değişkenine* göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Alınan veriler ışığında özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre okula anlamlı bir şekilde daha az aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür. İpek (1999), yaptığı araştırmada, örgütsel kültür ve öğretmen-öğrenci ilişkisi boyutlarında resmi ve özel liseler arasında farklılıklar tespit etmiştir. Özel liseler okul kültür boyutlarını daha üst düzeyde algılamışlardır. Öğretmen – öğrenci ilişki boyutunu resmi liseler otoriter ve başıboş ilişki boyutu algı düzeyleri üst değer alırken, özel liselerde demokratik ilişki boyutu algı düzeyleri daha üst düzeydedir. Pehlivanoğlu (1999), Yavuz ve Yılmaz (2012) yaptığı araştırma sonuçlarına paralel olarak yapılan araştırmada *Okula karşı tutum, Okula-çevre ilişkisi, Okul kültürel normları değişkenlerine göre* özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre okula karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

"Öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?" şeklinde ifade edilen üçüncü alt problemle ilgili verilerden elde sonuçlara göre, cinsiyetlerine göre; *güç, başarı ve geleneksellik* değerleri boyutlarında farklılık göstermemektedir. Erkek ve kız öğrenciler; *güç, başarı ve geleneksellik* değerlerine aynı düzeyde önem ve anlam

yüklemektedirler. Yanpınar ve Ergül (2012) ve Yılmaz (2009) tarafından yapılan, araştırmada, bayanların evrensellik, yardımseverlik, uyum ve güvenlik boyutlarının puan ortalamasının erkeklere göre anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Polat ve Çalışkan'ın (2013) ortaokul öğrencileri ile yaptığı çalışmada cinsiyet değişkenine göre kız öğrencilerin **güç, hazcılık, geleneksellik ve uyarılım** boyutları dışındaki diğer boyutlarda puan ortalaması erkek öğrencilerin puan ortalamasından anlamlı bir şekilde yüksek olduğunu bulmuşlardır. Gömleksiz'in (2007), çalışmasında kız öğrencilerin çevre, konularına daha hassas oldukları, sorumluluk sahibi olmak, dürüstlük ve geleneksel değerlerin kız öğrenciler tarafından daha çok benimsendiği sonucuna varmıştır. **Hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik ve güvenlik** boyutlarında ise farklılık gösterdiği bulunmuştur. Farklılık olan tüm boyutlarda farklılaşma kız öğrencilerin lehinedir. Kız öğrencilerin **hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik ve güvenlik** değerlerine erkek öğrencilerden daha fazla önem verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Bu sonuçlar ışığında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla **hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik ve güvenlik** değerlerine önem verdikleri söylenebilir. Bu durumun sosyolojik açıdan Türk kültüründe kız çocuklarını yetiştirirken anne babaların daha korumacı bir şekilde yetiştirmelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Öğrencilerin değer tercihleri **evrenselcilik, yönelim, güvenlik, uyarılım, iyilikseverlik, hazcılık, özyönelim, geleneksellik, başarı ve güç** şeklinde bulunmuştur. Öğrencilerin en fazla önem yükledikleri değer boyutunun **evrensellik**, en az önem yükledikleri değer boyutunun **güç**, değeri olarak bulunmuştur.

"Öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, anne eğitim düzeyine, göre farklılaşmakta mıdır?" şeklinde ifade edilen üçüncü alt problemle ilgili verilerden elde edilen veriler ışığında öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, anne eğitim düzeyine göre **güç, başarı, iyilikseverlik, evrenselcilik, öz yönelim ve hazcılık** değerlerine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Aktaş'ın (2010), İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Programında Verilen Değerleri Edinme Düzeyleri (Erzincan Örneği) isimli yüksek lisans tezinde anne-baba eğitim seviyesi artıkça değer edinme düzeyinin arttığını tespit edilmiştir. Polat ve Çalışkan'ın (2013) yaptığı çalışmada göre annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin puan ortalaması özyönelim ve uyma boyutunda, annesi lisans ve ortaöğretim mezunu olan öğrencilerin puan ortalamasından anlamlı bir şekilde düşüktür, geleneksellik boyutunda, annesi ortaöğretim mezunu olan öğrencilerin puan ortalaması, annesi hem lisans mezunu hem de ilköğretim mezunu olan öğrencilerden anlamlı bir şekilde yüksektir. Ural ve Sağlam (2011) ve Türk ve Naıçacı'nın (2011) annelerin öğrenim durumu artıkça kazandıkları deneyimlerini, bilgi birikimlerini, kültürel düzeylerini çocuklarına aktarabilmeleri neticesinde çocuklarının da değerleri edinim düzeyleri artmıştır. **Geleneksellik değerine** göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Bulunan görülen sonuçlara göre annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin, annesi okur-yazar olan, ortaokul mezunu veya lise mezunu olan öğrencilere göre geleneksellik değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir. **Uyarılım değerine** göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sonuçlara göre annesi lisansüstü mezunu olan öğrencilerin, annesi ilköğretim, lise veya üniversite mezunu olan öğrencilere göre uyarılım değerine anlamlı bir şekilde daha az önem verdiği söylenebilir. Bunun yanı sıra, annesi üniversite mezunu olan

öğrencilerin, annesi okur-yazar olan veya lise mezunu olan öğrencilere göre uyarılım değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir. Son olarak, annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin, annesi okur-yazar olan veya ortaokul mezunu olan öğrencilere göre uyarılım değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir. Yapılan araştırma sonuçları ışığında öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, güç, başarı, iyilikseverlik, evrenselcilik, öz yönelim ve hazcılık değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamış, geleneksellik ve uyarılım boyutlarında anlamlı bir farklılaşma gözlenmiştir.

"Öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, baba eğitim düzeyine, göre farklılaşmakta mıdır?" şeklinde ifade edilen üçüncü alt problemle ilgili verilerden elde edilen veriler ışığında öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, baba eğitim düzeyine göre **güç, başarı, iyilikseverlik, evrenselcilik, geleneksellik, iyilikseverlik, güvenlik ve hazcılık** değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. **Öz yönelim değişkenine** göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ulaşılan sonuçlara göre babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin, babası lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre öz yönelim değerine anlamlı bir şekilde daha az önem verdiği söylenebilir. Bu sonuçlar ışığında babanın eğitim seviyesi arttıkça yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, kendine saygısı olmak değerlerine öğrencilerin daha fazla önem verdiği sonucuna ulaşılabilmektedir. Türk ve Nalçacı'nın (2011) baba öğrenim durumu arttıkça öğrencilerin değerleri edinim düzeyi de arttığını, babaların öğrenim durumu arttıkça kazandıkları deneyimlerini, bilgi birikimlerini, kültürel düzeylerini çocuklarına aktarabilmeleri neticesinde çocuklarının da değerleri edinim düzeyleri artmış olduğu sonucuna ulaşmıştır.

"Öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, sınıf düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?" şeklinde ifade edilen üçüncü alt problemle ilgili verilerden elde edilen sonuçlara göre güç, başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik, evrensellik, öz yönelim, uyarılım ve hazcılık değişkenlerine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

"Öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, öğrenim gördükleri okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?" şeklinde ifade edilen üçüncü alt problemle ilgili verilerden elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre; **güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik, evrensellik, öz yönelim, uyarılım ve hazcılık** boyutlarında farklılık göstermemektedir. **Güç ve başarı** boyutlarında ise farklılık gösterdiği bulunmuştur. **Güç değeri boyutunda** öğrenim gördüğü okul türü imam hatip ortaokulu olan öğrencilerin, özel ortaokulda okuyan öğrencilere göre güç değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir. **Başarı boyutunda**, öğrenim gördüğü okul türü İmam Hatip Ortaokulu olan öğrencilerin, özel ortaokulda okuyan öğrencilere göre başarı değerine anlamlı bir şekilde daha fazla önem yükledikleri bulunmuştur. Göldağ (2015) yaptığı araştırmada İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin öğrenim gördükleri okulun okul değerlerine ve okula aidiyet duygusuna daha fazla önem verdikleri şeklindeki yorum araştırma sonuçlarını destekler niteliğindedir.

"Öğrencilerin bireysel değerler ölçeği alt testi sonuçları ile okul kültürü alt testleri sonuçları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?" şeklinde ifade edilen dördüncü alt problemle ilgili verilerden elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin bireysel değerler ölçeği alt testi sonuçları ile okul kültürü alt testleri sonuçları arasında **öğretmene karşı tutum değişkeni** ile **başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik, evrenselcilik, öz yönelim, uyarılım ve hazcılık** değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur. Sağnak'ın (2007) , öğrencilerin örgütsel

değerlere ilişkin sırasıyla itaat, formellik, düzenlilik, ekonomi ve ahlakî tutarlılık değerlerinin ilk beş sırada; düşüncelilik, nezaket, sosyal eşitlik, neşe ve otonomi değerlerini son beş sırada algıladıkları nı tespit etmiştir. Bu bilgiler ışığında öğrenciler okullarını statüko yönelimli örgütler olarak algıladıkları sonucuna ulaşmıştır. Kişisel değer sistemlerinde sırayla adil olmak, ahlaki tutarlılık, açıklık, düşüncelilik ve açık görüşlülük değerlerinin ilk beş sırada; ekonomi, tedbirlilik, denemeye açıklık, itaat ve formellik değerlerinin son beş sırada tercih edildiği sonucuna varılmıştır. Bireysel değerlerde ise ilişki yönelimli değerler birinci sırada iken statüko yönelimli değerler ise gerilerde kalmaktadır. **Okul-çevre ilişkisi** değişkeni ile başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik ve evrenselcilik değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur. Buna göre okul-çevre ilişkisinde pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir. **Okul kültürel normları** değişkeni ile başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik, evrenselcilik, öz yönelim, uyarılım ve hazcılık değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur. Buna göre okul kültürel normlarına karşı tutumda pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir. **Okula aidiyet duygusu** değişkeni ile başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik ve evrenselcilik değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur. Buna göre okula aidiyet duygusunda pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir.

Öneriler

1. Okul kültürü öğrencilerin değerlerinin inşasında ve korunmasında önemli bir etkiye sahiptir. Değerlerin oluşumunda tiyatro, yarışma, panel ve gezi gibi etkinliklere yer vermek, öğrencilerin aktivitelerin temel unsurları haline getirmek ve örnek modelleri öne çıkarmak ortak kültürel değerlerin oluşmasında, okul kültürü ile bireysel değerlerin uyumunda aktif rol oynayacaktır.
2. Geleneksellik değerinin öğrencilerin değer sıralamasında daha ön sıralara çıkarmaları için okullardaki değerler eğitimi faaliyetlerini artırmak gerekmektedir. Değerler eğitimi tek bir zümrenin görevi olmamalı bütün zümreler eş zamanlı etkinliklerde bulunmalıdır.
3. Değerler eğitimi programları yaş gruplarına göre düzenlenmeli, her yaş grubuna verilecek değerler ayrıştırılmalı ve sarmal bir eğitim anlayışıyla ortaöğretimin sonuna kadar bu program gerçekleştirilmelidir. Kavratılması istenen değerler bütün derslerde etkinlikler şeklinde işlenmeli, ortak bir dil kullanılmalı ve programa ailelerde dâhil edilmeli, değerler alışkanlık ve meleke haline gelene kadar tekrar edilmelidir.
4. Başarı değerinin bu kadar alt sıralarda olması öğrencilerin başarıma isteğinin azlığı şeklinde yorumlamamız mümkündür. Bu hususta okullarda rehberlik servisinin çalışmalar yapması gerekmektedir. Başarılı kişiler okula davet edilerek ya da kariyer sahibi mezunlarla söyleşiler düzenleyerek öğrencilerin başarılı olmaya daha fazla önem vermeleri sağlanabilir.
5. Öğrencilerin sınıf seviyeleri artıça okula aidiyet ve olumlu tutum geliştirme süreçleri negatif yönde artmaktadır. Bu husus dikkate alınarak okullarda özellikle 7. ve 8.

Sınıflarda rehberlik servisi ve okul idaresinin çalışma yapması gerekmektedir. Öğrencileri sosyal aktivitelerin içerisine alarak, sportif etkinliklere yönlendirerek okula aidiyet duygusunu güçlendirilmeli, bu sayede okula karşı olumlu tutum geliştirilmesi sağlanmış olacaktır.

6. Özel okullarda öğretmenin saygınlığını ve değerini artırıcı çalışmaların oluşturulması gerekir. Öğretmene saygı duymayan ve değersiz gören bir neslin değer tahsisinde başarıya ulaşamaz. Bu konuda okul yönetimlerine büyük işler düşmektedir, öğretmenlerinin değerini yükseltecek çalışmalar içerisinde olmalıdır. Ayrıca öğrencilerin öğretmene ve okula karşı olumlu bir tutum geliştirmesini sağlayacak okul kültürünün oluşturulması başarı değerinin oluşturulmasına ve geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.
7. Çocuğun ahlaki gelişiminde anne-baba, arkadaş ve yakın çevresi aktif rol oynamaktadır. Bu nedenle anne ve baba eğitimleri çok önemlidir, ana –baba okullarının okullar tarafından düzenlenmesi, yaygınlaştırılması ve sürekli hale getirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akın, M. (2013). *Okul Değerleri İle Okul Başarısı Arasındaki İlişkinin Analizi* (Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Aktaş, N. Ve Nalçacı, A. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler programında verilen değerleri edinme düzeyleri (Erzincan örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Bağcı, E. (2013). *Çocuk edebiyatı ürünleriyle çocuklar için yazılmış eserlerin değerler eğitimi bağlamında karşılaştırılması*. Celal Bayar Üniversitesi: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Başyayla, Y. (2016). *Lise Öğretmenlerinin Bireysel ve Örgütsel Değerlerinin Uyumu (Antalya Örneği)*. Akdeniz Üniversitesi: Yüksek Lisans Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya
- Başol, O., Bilge, E., ve Kuzgun, Ş. (2012). *Öğrencilerin Kariyer Değerlerini Etkileyen Unsurların Tespitine Yönelik Bir Araştırma: Bireysel Değerler*.
- Çelik, V. (2013). *Eğitimsel Liderlik*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Çelik, V. (2012). *Okul Kültürü ve Yönetimi* (5. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirtaş, H. (1997) *Etkili Eğitim Yöneticisi Davranışları*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitimin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması*. Yayınlanmamış Doktora

- Doğan, İ. (2007). *Değerler ve Eğitimi*. (1. baskı). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Ekşi, H. (2003). Temel İnsanî Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1),79-96.
- Göldağ B. (2015). *Orta Öğretim kurumlarında okul kültürü yoluyla değerler eğitimi (Malatya ili örneği)* Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya
- Gömlüksiz, M. N. (2007). *Lise Öğrencilerinin Toplumsal Değerleri Benimseme Düzeyleri ve Bu Değerlerin Kazandırılmasında Karşılaşılan Güçlükler (Elazığ ili Örneği)*, R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Arslan, M Zengin (Editörler). *Değerler ve Eğitimi*. İstanbul. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 717–741.
- Gümüş, M. (1996). *Örgütsel değerler sistemi işletme başarısının temelleri ve etik yönetim kararları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi.
- Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. İstanbul: Ötüken yayınları
- Hökelekli, H. ve Gündüz T. (2007). *Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğilimleri*, R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Arslan, M Zengin (Editörler). *Değerler ve Eğitimi*. İstanbul. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 371–396.
- İpek, C. (1999). Resmi Liseler İle Özel Liselerde Örgütsel Kültür ve Öğretmen-Öğrenci İlişkisi (). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 19(19), 411–442.
- Kılıç, F. (2012), "Ortaöğretim Okulları Yöneticilerinin Değerlerle yönetime İlişkin Alguları" Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1973). *T.C. Resmi Gazete*, 14574, 24 Haziran 1973.
- Pehlivanoglu, K.(1999).*Özel Ortaöğretim Kurumlarındaki Yönetici ve Öğretmenlerin Örgüt Kültürü Oluşturmadaki Yeterlilik Derecesi*. Yayınlanmamış yüksek Lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Polat, S., ve Çalışkan, M. (2013). Ortaokul öğrencilerinin değer yönelimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(2).
- Sağnak, Ş. (2007). Orta öğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin okulun örgütsel değerlerine ilişkin algıları ile kişisel değerleri arasındaki uyum düzeyleri. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Aralan ve M. Zengin (Ed.), *Değerler ve eğitimi uluslararası sempozyumu* içinde (s. 715-726). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri, Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 73–88.
- Savi,F. (2008).*12-15 yaş arası ilköğretim öğrencilerinin davranış sorunları ile aile işlevleri ve anne-baba kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

- Şimşek, Y(2005). *Okul Müdürlerinin İletişim Becerileri ile Okul Kültürü Arasındaki İlişki*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. Yayın No: 1620.
- Şirin, F. (2012). Okul ve özellikleri. İçinde S. Özdemir, (Ed.). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* (ss. 49–77). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Şişman, M. (2002). *Örgütler ve Kültürler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Turan, S. ve Aktan, D. (2008). Okul Hayatında Var Olan ve Olması Düşünülen Sosyal Değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (2), 227-259.
- Türk, N. ve Nalçacı Ö, A. (2011). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler programında verilen değerleri edinme düzeyleri (Erzincan örneği). *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 39-56.
- Ural, S., N. ve Sağlam, H., İ. (2011) . İlköğretim öğrencilerinin demokratik tutum düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9,(22), 161–180.
- Vurgun, L. ve Öztop, S. (2011). Yönetim ve Örgüt Kültüründe Değerlerin Önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(13),217- 230.
- Yavuz, Y. ve Yılmaz, E. (2012). Resmi ve Özel İlköğretim Okullarının Okul Kültürü Üzerine Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science*.
- Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *TSA Dergisi*, 11(2), Erişim: 28.07.2017 tarihinde <http://www.tsadergisi.org/arsiv/agustos2017/05.pdf> internetten indirilmiştir.